

Л-628.576

570

ЮЛІАН ПАВЛИКОВСЬКИЙ

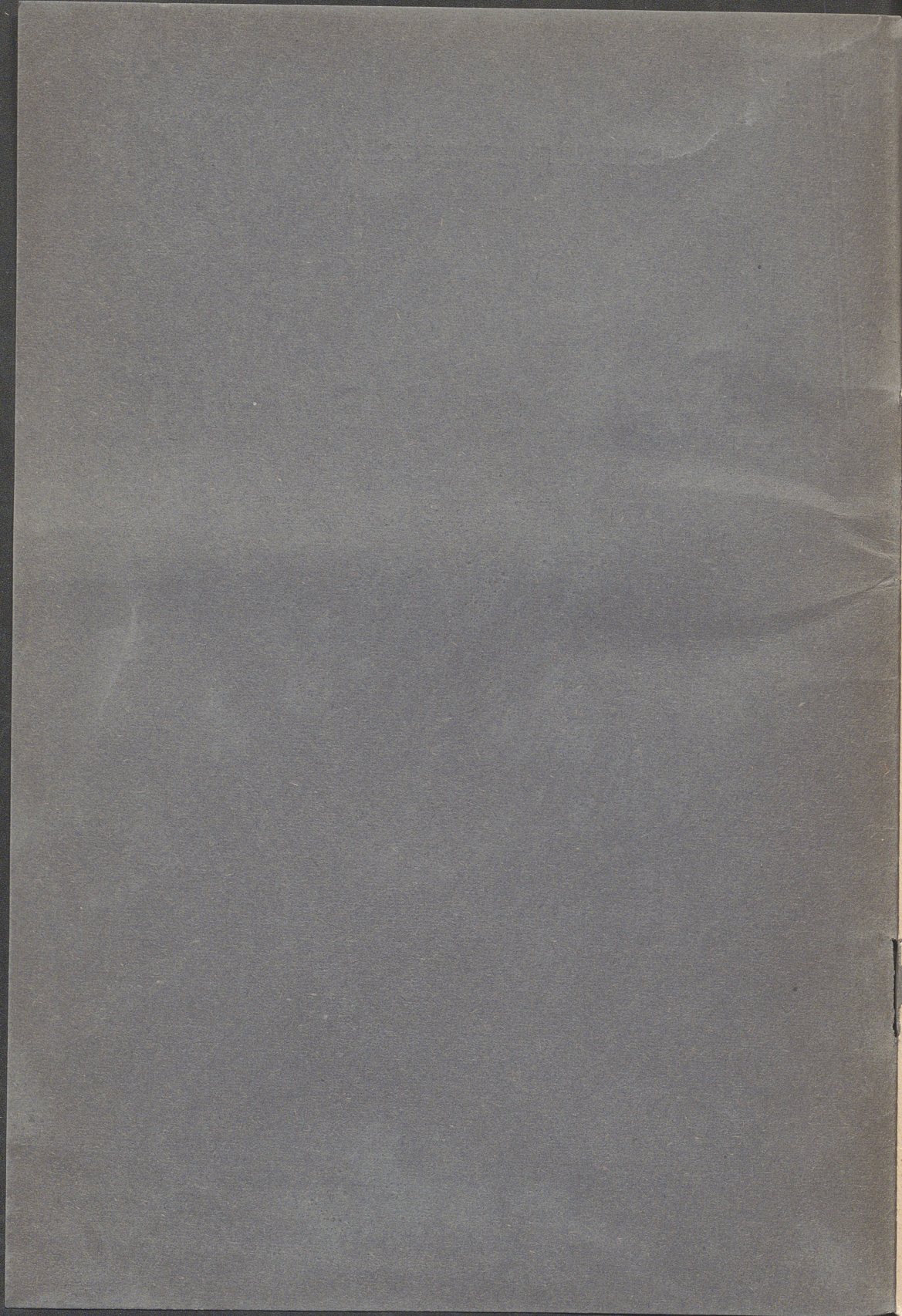
ДЕНЬ КООПЕРАЦІЇ

ЙОГО ГЕНЕЗА, ІДЕЯ
І СПОСІБ СВЯТКУВАННЯ

Л Ь В І В

1 9 3 8.

.....
Накладом Товариства Українських Кооператорів
у Львові, вул. Технічна ч. 1.

ЮЛІАН ПАВЛИКОВСЬКИЙ

ДЕНЬ КООПЕРАЦІЇ

ЙОГО ГЕНЕЗА, ІДЕЯ
І СПОСІБ СВЯТКУВАННЯ

Л Ь В І В

1 9 3 8.

.....
Накладом Товариства Українських Кооператорів
у Львові, вул. Технічка ч. 1.

Відбитка з „Річника“ Товариства
Українських Кооператорів на 1938 р.

II 628.516

I.

День кооперації — це день **радісти**. Радіють ці, що з буденної негомінкої господарської праці вміють викресати іскри мистецтва, животворний вогонь громадської творчости...

Водночас день кооперації — це день вдумчивої і достойної **пропаганди** якраз **так** подуманих і **так** здійснюваних господарських змагань, що їх окрилює незнищимий дух...

У дні кооперації вшановуємо творчий труд найменшої в народі братії: економічно слабших...

Вони то — ці економічно слабші — призначені, здавалось би, на вічну безпросвітну тьму та духа і тіло руйнуючі злидні, — пронизані чарівною силою божеського закону любови брата, кидають визов тьмі і нужді, стають до боротьби із ними... Їх зброєю у боротьбі стають їх власні, але обеднані сили та моральна потуга, що їй зроджує власна відповідальність за власну долю.

Чинна любов ближнього, перещіплена на економічно-суспільний ґрунт потреб і змагнь народніх мас, поклала тривкі основи ідеї кооперації. Під її впливом обеднана у спільнім змаганні громада йде, працюючи на землі, шляхами неба... Вона — отся ідея кооперації — веде людську істоту і людську спільноту до найвищих ступнів громадської етики і моралі, до найвищих шаблів громадської організації.

День кооперації — це день лицарів духа...

І справді! У дні цим складаємо поклін **не** матеріяльним зовнішнім осягам гуртової праці! Осяги ці цінимо високо, але як засіб... Зате поклін наш віддаємо духовим цінностям, скупченим у душах кооператорів, цінностям, які дозволяють з матеріяльних змагань і осягів людини кресати вічні вогні найвищих і найсмільвіших ідеалів, ідеалів правди, добра і краси, ідеалів, що збуджують творчі сили людини, що з народу виковують націю...

II.

Святкування дня кооперації, це — як що йде про міжнародне його поширення — післявоєнна імпреза. Її ввів у життя Міжнародний Союз Кооператив (М. С. К.) в Лондоні щойно в 1923. році.

Сама ідея святкування дня кооперації віком своїм є майже рівна вікови первочиннів міжнароднього обеднання кооперації (1895). Ідея ця звязана по вік з іменем добре заслуженого українського кооператора (1896).

Змістове оформлення дня кооперації як імпрези теж по вік звязане з українським кооператизмом і то з доби української держави над Дніпром (1918).

Пізнавши істоту дня кооперації, присвятім нашу увагу генезі, значінню дня кооперації і методиці його влаштування, як того міжнароднього, так і українського дня. Розглядаючи методику улаштування нашого рідного дня кооперації, стрінемося з великим багатством його символіки, як дару українського духа, внесеного, wraz з інвенцією самої ідеї, в скарбницю кооперативних імпрез.

III.

Перший після великої війни Міжнародній Конгрес Кооперації зійшовся щойно в 1921 р. Захист конгресові дала країна демократичних вольностей і рівночасно країна високих громадських чеснот — Швайцарія. Місцем зустрічі кооператорів світу — після 8-літньої перерви (останній конгрес М. С. К. відбувся перед війною в 1913 р.) — вибрано місто Базель. Місто це, зокрема ми галицькі кооператори, заховуємо все у живій вдячній пам'яті. З базельського і цюрихського ґрунту, завдяки творчій праці українського кооператора Василя Нагірного, перещеплено на Галицьку Землю ідеї рочдельських піонерів, заснуванням „Народньої Торговлі” в році 1883.

Міжнародній Конгрес кооператив в Базель склав перед світом доказ живучости і плодovitости ідеї кооперації серед і після війни. Водночас зясував він всебічно жажливу картину матеріальних і організаційних шкід тих національних кооператизмів, на територіях яких відбувалися воєнні операції. Міжнародній Конгрес запізнався теж зі знищенням української кооперації у нарисі, що його зладив тод. Краевий Союз Ревізіійний, тепер РСУК у Львові.

З правдивою трівогою глядів конгрес на майбутнє кооперативного руху в країнах, які, формуючи свої післявоєнні кордони і реформуючи свої політичні устрої, в імперіялістичнім розгоні безцеремонно топтали права націй, в диктаторськїм одурманенні брутально ламали права людини...

Базельський конгрес кооператорів світу не тратив надії, що міжнародній кооперативний рух зможе помітно причинитися до усунення з міжнародніх взаємин руйнуючої народи ненависти. Конгрес станув твердо на становищі, що кооперативний рух може і повинен організуватися на основах національних. Тільки самостійні національні кооператизми можуть на засадах рівности і взаїмного пошанування співпрацювати зі собою у міжнародніх організаціях. Ці останні набирають життєвої сили і світової поваги тільки тоді, коли вони є виразом пірозуміння самостійних національних кооперативних організацій.

Стихийний рух економічно слабших, їх праця над своєю долею в кооперативних організаціях після війни, впевняла провідників кооперативного руху, що матеріальні шкоди і організаційні прірви у будівництві пошкодованих війною національних кооперативів скоро будуть вирівнані, зокрема в демократичних державах, які не придушували природних прав людини і свободи її організації.

Провідники кооперативного руху здавали собі добре справу з загроз для кооперації не тільки в тих країнах, в яких панувала вже хвора душа сходу, але й тих, які підлягали пошести протидемократичних течій! Спостерігали вони, що пошесті несеться від сходу на захід і на полудне! Зарисовувалося грізне майбутнє для кооперації, цієї дитини демократії. Повага положення веліла кресати і плекати в масах духа моральної відпорности проти отруї, яка почала осліплювати маси. Духова сліпота зроджувала вже духових калік, які затрачували ідеали етики і моралі, ідеали культури і цивілізації, ідеали нації, в обличчі фантому, що мав принести щастя людині, а по правді приносив топтання усіх її прав і спихав її до рівня раба...

Ратування здоровля душі людини і її природних прав та свободи громадської творчости стало настирливою необхідністю, в ім'я життєвих інтересів людини та її ідеалів. Одним із засобів рятунку могла і мусіла бути незалежна кооперація, добровільна співпраця вільних людей... Вона-ж, ця незалежна кооперація, крила в собі і розвивала сильну протиотруту на антидемократичні трійла. Слід тому — міркував Конгрес — поглибити і поширити серед загрозливого часу пропаганду ідеї кооперації.

З огляду на велику вагу цього питання, з'ясуванням стану і метод пропаганди ідеї кооперації та потреб пристосування пропаганди до боротьби з грядучим злом занявся особисто нововибраний президент Міжнародного Союзу Кооператив, заслужений і досвідчений провідник голяндського кооперативного руху Г. Гоедгарт. Вже на провесні 1922 р. склав він на сторінках Міжнародного Кооперативного Бюлетину, органу М. С. К. в Лондоні, звіт про свої дослідження. Тоді то і підкреслив він необхідність уведення до засобів пропаганди святкування міжнародного дня кооперації.

Головна Управа М. С. К. розглянула звіт про своє рішення на засіданні у Міляно, в квітні 1922 р., і рішила увести в життя святкування міжнародного дня кооперації, як доцільного засобу пропаганди ідеї кооперації і кріплення духа скооперованих мас. Виконання свого рішення передала Головна Управа Екзекутиві М. С. К. Йй теж передано до розгляду побажання провідної кооперативки Австрійської Республіки Е. Фройндліх, щоби день кооперації використати для приєднання жіноцтва під прапор кооперації.

Заки мілянські рішення Головної Управи М. С. К. прийшли під розгляд Екзекутиви, яка — у перше від початку великої війни —

зійшлась на германській землі в Ессен, зросла потреба енергійної і одуховленої пропаганди та послідовної оборони вільної праці і вільної людини.

Хроніка міжнароднього кооперативного руху записувала вже ломку незалежного кооперативного руху не тільки московсько-більшевицьким режимом в Росії, на Україні, в Грузії й інших „самостійних” республіках С. С. С. Р., але теж його утиски фашистівським рухом в Італії, при чому ноторичними стали факти, що більшовики змагають опанувати національні кооператизми в деяких державах, як нпр. у Болгарії, та пенетрують кооперативний рух в цих державах, в яких він находився під кермою соціальних демократів, прим. в Італії. Італійська кооперація найшлася між молотом і ковалом...

Екзекутива М. С. К., зійшовши в Ессен, рішила, що міжнародній день кооперації має бути самостійною кооперативною імпрезою, не звязаною з яким небудь іншим рухом, зокрема не має він бути лучений з робітничим святом 1. травня, який то день окупований є по традиції II. Інтернаціоналом.

Днем свята призначено — більшістю голосів — першу суботу місяця липня.

Таке рішення прийнято в Ессен в дні 30. вересня 1922.

Урухомленням міжнароднього дня кооперації занялася Екзекутива М. С. К. на засіданні у Гандаві в Бельгії, на початку 1923 р. Рішила вона відсвяткувати міжнародній день кооперації в липні 1923 р., усталила міжнародній прапор кооперації у веселкових фарбах та зазначила потребу скомпонування міжнародньої кооперативної відзнаки.

Маніфест на день кооперації мав видати Міжнародній Союз Кооператив, адресуючи його: „До кооператорів світу”.

Усталювання подрібної програми святкування дня кооперації залишено вольній волі поодиноких національних кооператизмів, щоби ось так дати змогу проявитися винахідливості і мистецькому смакові та місцевим потребам національних кооперативних рухів у світі.

Маніфест М. С. К. на I. Міжнародній День Кооперації, призначений на суботу 7. липня 1923., появился у червні 1923. Маніфест підписала Президія М. С. К. та представники 18 кооперативних організацій, які були заступлені у Головній Управі М. С. К.

В маніфесті отсім читаємо, що свято кооперації має сповістити світ про гармонію і суцільність змагань провідників кооперативного руху та зясувати світови осяги кооперативного руху, як засобу господарського визволення, до якого зміряє кооператизм шляхом мирної еволюції. Дальше розвиває маніфест ідеали демократії...

Як на глум під маніфестом находимо підписи перших гробопателів демократії, московських більшовиків, з Львом Хінчу-

АРТІЛЬНИЙ БАТЬКО МИКОЛА ЛЕВИТСЬКИЙ
ініціатор міжнародного і українського дня свята кооперації.
(Знімка з 90-их років).

ком — тоді вже головою московського Центросоюзу — у першому ряду. Уроженець Полтави, інспіратор звісної статті Леніна з 27. V. 1923. р. „Про кооперацію”, яка спричинила перевірку поглядів московських большевиків на завдання кооперації, — він не може, очевидно, своїм підписом зрівноважити браку під першим маніфестом дня кооперації підписів українських кооператорів, від яких вийшла інвенція дня кооперації.

З того часу рік-річно кооперація світу широким жестом виявляє в дні кооперації свої радощі, віддає поклін своїм ідеалам, перевірює свій похід до мети, на ім'я якій є відродження людства, шляхом визволення широких людських мас з оков матеріальної нужди і духової неволі...

IV.

Яке ж становище займає в цій справі українська кооперація? Вона теж щорічно у масових, річево і мистецько оформлених, святах кооперації черпає свою силу до дальших своїх змагань. Вона теж має право гордитися тим, що реалізація дня кооперації у всеукраїнським розмірі припала на її долю п'ять літ раніш, від реалізації першого Міжнародного Дня Кооперації в 1923 р. Що більше, українська кооперація не забуває, що ідею святкування дня кооперації виростив дух українського кооператора вже у першопочинах міжнародного кооперативного руху, бо зараз після II. Міжнародного Конгресу Кооператив, який відбувся в Парижі в 1896. р.

Пригляньмося фактам.

В кооперативній пресі з часу нашого державного життя, зокрема у річниках з 1918. р., читаємо про ідею дня кооперації і про його святкування. Ідея дня кооперації зв'язана з іменем Артільного Батька Миколи Левитського.

При зустрічі з ним у Бельгії в 1924. році, коли то світ вже в друге святкував день кооперації, довідався я прямо від Миколи Левитського про генезу його ідеї свята та методи її реалізації. Тоді то подарив мене Микола Левитський оригіналом проекту чотириколірного прапора української кооперації (біло-блакитно-зелено-червоного, на яким пишається сніг золотої пшениці і символ дружби — стискаючі себе долоні). Проект цей величини листівки, виконаний акварелями, містить на собі власноручно списані пояснення його автора, М. Левитського.

Дані, подані мені Артільним Батьком, потверджує визначний знавець кооперативного руху проф. Др. В. Тотоміянц. У нього читаємо, що український кооператор Микола Левитський після участі у II. Міжнароднім Конгресі Кооператив в Парижі в 1896 р., тоді як 37-літній адвокат, що вже на шкільній лавці проявив себе прихильником ідеї кооперації і організатором кооперативної учнівської харчівні, стоячи у розгарі організування кооператив праці

— артилів — попав на ідею введення загального святкування дня кооперації.

В міркуваннях своїх дійшов М. Левитський ось до чого:

1) Кооперативне свято повинно бути самостійним святом — святом самої кооперації. Його не слід звязувати ні з чим іншим, тільки з кооперацією. Зокрема не слід вязати його з якоюнебудь іншою громадською організацією, чи то культурно-освітньою, чи політичною.

2) День, призначений на свято кооперації, повинен покриватися з важним для кооперації історичним днем.

3) День кооперативного свята повинен бути підібраний так, щоби громадянство, а зокрема селянство, вільне від господарських пильних робіт, могло спокійно віддатися гідному його святкуванню.

Основні тези М. Левитського, сконфронтовані з рішенням а навіть із способом рішень органів М. С. К. в Міляно, Ессен і Ганд, видержують вповні іспит зрілости, хоч тези М. Левитського діють від рішень М. С. К. вік покоління.

Коли ж йде про доцільність дня кооперації конвенціонально усталеного, то вибір дня кооперації М. Левитського звязаний з історичними спогадами даного кооператизму, а також його міркування, що були присвячені символиці і емблематиці дня кооперації, слід поставити вище від рішень і міркувань М. С. К.

Якби не було, мусимо ствердити, що до скарбниці міжнародніх, всекооперативних засад праці, завдяки ідеї Артільного Батька Миколи Левитського українці докинули цінний клейнод.

Міжнародній день кооперації назначено на першу суботу місяця липня. Рішення це не було на ексекутиві М. С. К. одноголосне! Так підібраний день є днем чисто конвенціональним і в додатку, що до дати, не постійним. Догідний є він для міського середовища хіба тим, що стоїть на грані покінчення передферіальних праць. Ні в чім не звязаний є він — хіба, що схоче цього припадок — з історичними речинцями національних кооперативних рухів.

Зате вповні не підходить він для сільського середовища, яке вже з червневими сінокосами увиходить в розгар жнивних робіт.

Тому, хоч як М. С. К. на засіданні своєї Ексекутиви в Люксембурзі в дні 30. вересня 1923 — отже після відсвяткування І. Міжнароднього Дня Кооперації, — обстоював, щоби постанови про вибір дня, яку прийнято на засіданні в Ессен, не міняти, то всеж таки Ексекутива висловила свій погляд у тім напрямі, що коли буде збережена засада, що день кооперації є постійною імпрезою кооперативного руху, то час і спосіб його святкування без шкоди для справи можуть підпадати в окремих краях відповідним змінам.

Погляд такий, на нашу думку, є влучний. Бо ж стати невільником конвенційної дати, яка може бути цілком негодяща для даного кооперативного руху, — значить — звихати саму ідею дня кооперації для речі неістотної. Йде про те, щоби не формально

відбувати свято кооперації, а про те, щоби святом кооперації, що впливає з потреб і побуту кооперативного руху, впливати на правильний розвиток цього руху.

Поляки святкують день кооперації з початком червня кожного року. Українці — багаті традицією у царині святкування дня кооперації, святкували його і святкувати його повинні, маючи на увазі і пошанування цієї традиції і вигоду для головного середовища своїх кооперативних змагань — селянства, у дні 30. вересня кожного року, у дні св. Софії, Віри, Надії і Любови... День цей під кожним оглядом відповідає селу і не шкодить місту — а повний є спогадів з організаторської праці Артільного Батька. Дня 30. вересня 1878. р. заснував він шкільну харчівню у Білій на Холмщині, дня 30. вересня 1894. р. покликав він до життя першу хліборобську артіль у Федварі на Херсонщині, дня 30. вересня 1918. р. відбуто перше всеукраїнське кооперативне свято у Києві, у столиці вільної України, з нагоди 40-ліття праці М. Левитського...

День 30. вересня повний є проречистої символіки, як день Патронки української кооперації св. Софії і її 3 дочок: Віри, Надії і Любови...

На шлях кооперативної праці, праці об'єднаних власних сил народу, покликала нас Софія — мудрість народу, як синтеза досвідів, зібрана народом у його національній традиції. Народ зрозумів, що не чужа ласка, а витривала праця організованих власних — хоч в розпорощенні і малих — сил веде народ до гаразду, різьбить його духове обличчя, творить поступово, але тривало матеріальну і духову культуру нації.

Дійшовши до цього пізнання, народ ступив на шлях кооперативної праці, праці власних об'єднаних сил на власну відповідальність. З кооперації вчинив він догму своїх змагань, догму — якщо йде про змагання економічно слабих і розпорощених сил народу.

Як свята покровителька кооперації — Софія не хотіла поклонятися поганським ідолам, що не мали животворчої сили, не хотіла, хоч цар Гадріян за це ідолопоклонство обіцяв обсіпати св. Софію багатством, так і українська національна кооперація не хоче і ніколи не піде на зраду свого ісповідництва, своїх догм — засад, хоча б її манили і золото зради, і клейноди відступництва.

Українська національна кооперація знає, що за вірність ідеї, за вірність засадам віри посипалися на св. Софію і її дочок жорстокі репресії катів Гадріяна...

Але кооперація наша знає теж, що до ясного сонця доби Константина Великого йшли вірні ісповідники науки Христа шляхом, на яким стрічали їх знуцання рознуданих деспотів Каракалі, Геліогабала, жорстоких царів Деція і Діоклеціана...

Однак весь цей шлях смуги і терпіння став передтечою перемоги. На його фоні тим більш промінно і надійно заяснив знак муки-перемоги. „In hoc signo vinces!” — кликав таємний голос небес!

У чинній любові ближнього криється основна сила перемоги! Зі шляху цієї чинної любові кооперативна громада не зійде, бо

зійти не може! Чинна любов ближнього породила ідею кооперації. Вона теж веде кооперацію до повної перемоги.

Віра, Надія, Любов, — це невмірущі прикмети благородної душі творчої людини — громадянина. Їх не може знищити фізичне насилля, бо зроджені вони з духа. Не вмирають вони від зовнішнього натиску, як не вмерли від фізичних мук поганських катів ідеали християнських чеснот.

Віра, Надія, Любов живуть і житимуть, як вічні символи і непоборимі двигуни правди, добра і краси...

Підложем розвитку чеснот в народі є і будуть по віки характеристики відповідальних українських кооператорів, сталені вихованням у добрих традиціях і поглиблювані боротьбою з суворою дійсністю сучасного життя.

Про характери, про досконалу людину йде головню у кооперативній праці, бо від прикмет людини залежить якість і розмір кооперативного змагання.

Шлях наших змагань не квітчають рожі! На шляху кооперації чаються чималі перешкоди, небезпечні підкопи, зловісні наклепи...

Холодний розум — не тільки горяче серце — кажуть нам, що розпорошені марні сили економічно слабших **в народі**, у творчий моноліт **національної** економічно-суспільної потуги може сцементувати тільки **національний** кооператизм...

А втім ми є свідками проповідування зовнішніми чинниками засад нівеляції українського національного кооператизму, як суцільної організації, з природною стрілистою союзною надбудовою в гору... Мовляв, господарство не знає національностей!.. Так якби при господарській організації народу йшло тільки про продукт господарської праці — про предмет, а не про людину і духову спільноту одноплемінців, про нарід, як **підмет** господарських змагань, з прикметними йому потребами і необхідностями його матеріальної і духової культури, не йшло тут про природні амбіції національної економіки.

Ми є теж свідками, що дехто не хоче вглибитися в історію господарського розвитку села, так ріжну від історії розвитку міст і думає, що приватне підприємство на селі може парітетно заступити кооперативну — громадсько творчу працю, що і воно відроджує село матеріально і духово.

Успіхи організації власних сил, а то і віру у працю власних сил намагаються в народі підірвати ці, що то адміністративним порядком шматують, крають і щерблять суцільний організм української кооперації від Попраду по рижську смугу...

З боєм дивимось на занепад здвигненої нами організації, що, позбавлена природнього звязку і батьківської опіки ідейного осередку української національної кооперації Р. С. У. К., безжалісно ліквідується декретами адміністраційної влади, або паде жертвою експериментів штучно накинених — чужих — керівничих осередків.

При наших болю не тратимо надії, що національна засада організації кооперативного руху — природна, позитивним правом гарантована, Міжнароднім Союзом Кооператив, як одиноко до-

цільна, признавана, возьме верх над теперішньою дійсністю! Хоч би тому, що не є доцільно відбирати громадянам спромогу на здорovu кооперативну працю, як вияв їх творчих сил, та є шкідливо в перелюднених і господарсько-занедбаних селах, замість осередків поступу, будованих власними силами села, множити кадри безпросвітних, голодних і невдоволених...

Віру в успіх праці організованих власних сил народу намагаються підкопувати явні і притаєні комунари. Вони в кооперації хотіли б найти засіб тільки клясової боротьби. З ким? З власними односельчанами? Лихі це приятелі села! Їх великі вчителі і поведителі довели на практиці, що кооперативна організація їм не подорозі. Якраз в 1935. р. здавили вони останки і так вже звихненого кооперативного руху в ССРСР, навіть на відтинку споживчої кооперації...

Нехайже доморослі їх однодумці раз на все залишать втручання у наше творче і всегромадське діло!

Успіхи нашої праці, яку зродила і плекає чинна любов брата, успіхи нашого кооператизму, який твердо стоїть на основах християнської етики і моралі, кажуть зависним клеймити наш кооперативний рух плодом ненависти!

Чи ж ненависть може бути чинником конструктивним?

Наші успіхи є виключно плодом чинної любови. Чинна любов брата і народу є двигуном нашої праці! Вона то довела нас до дрібних покищо, але розмірно поважних все таки осягів, порівнюючи з часом, коли глухо було у нас з кооперацією.

Чи, коли ісповідуємо засади любови брата, любови народу і засади цієї любови виявляємо чинно у кооперативнім солідаризмі, заслуговуємо на клеймо демона ненависти?

Чи ж не є природним правом кожного народу — право на національну організацію власних його сил?

Чи ж не є наказом самозбереження і правом самооборони при поступовім господарським занепаді а то і нужді широких верств народу — організацією власних сил шукати виходу з господарської катастрофи?

Помиляються ті, що хочуть в українським кооператизмі бачити ціхи національної нетерпимости! Помиляються і ці, що шукають в нім признак расового ексклюзивізму! В останнім часі ці останні спустили дещо з тону. Вони вже не кажуть, що український кооперативний рух, це рух расової нетерпимости, зродженої „з поглядів”, рух нетерпимости — назвім його по імені — рух антисемітизму, що його зроджують „об’єктивні факти”...

Чи середовище, яке намагається клеймити український самопомоговий кооперативний рух — рухом ненависти, що пливе „з об’єктивних фактів”, може заперечити, що якраз „об’єктивні факти”, виникаючі саме у цім середовищі, у великій мірі спричинили господарський і духовий занепад наших народніх мас?

Чи ж спеціальні привілеї середневіча, які з правом пропінації вдержалися аж до ХХ. століття, не були основою одностороннього багатіння цього середовища? Чи ж „об’єктивний факт” концентрації капіталів у середовищі, яке хоче обороняти перед українською кооперацією лідер В. Жаботинський, не створив передумов нужди широких народніх мас, яка пхала ці маси в руки лихварів. Чи ж це не були і не є об’єктивні факти?

Наші, клеймлені В. Жаботинським, „об’єктивні факти” — це не дари з привілеїв і ласк февдальних панів, — наші об’єктивні факти, це вислідна напруги наших власних народніх сил, які то сили змагають ратувати нас перед пропастю, у яку штовхали і ще штовхають нас об’єктивні факти з середовища В. Жаботинського.

Коли прирівняти українські „об’єктивні факти” з цими, що зроджені з привілею, то чи ж не впадає у вічі та великанська етична різниця, яка мусить бути підставою у належній розцінці одних і других! Розстава цих двох категорій „об’єктивних фактів” є така велика, як розстава дару з ласки до осягу власних сил...

І крім того український кооператизм народився і розвивається згідно з невблаганими законами самозбереження нації і всебічного її розвитку! Шлях цей веде тільки вперед! Доки в українській серці тлітиме іскра любови рідного брата, рідного народу, рідного краю, доки українська душа тужитиме за правдою, добром і красою, доти сини нашої батьківщини — українські кооператори не покинуть праці на кооперативнім полі, праці, яка має добру славу, хоч як тверді є її умови у сучаснім, праці, яка беззастережно носить прикмети громадської творчости, що мусить завести нас до кращого у майбутнім.

У захисті національного прапора розвивають і розвиватимуть українські кооператори свій біло-блакитно-зелено-червоний кооперативний прапор.

Значіння його у емблематиці українського кооперативного руху пояснив нам перед 20 роками Артільний Батько — Микола Левитський.

Біла краска у чотирибарвнім кооперативнім прапорі — це символ Мудрости-Софії. Це знак, що мудрість народу, одухотворена силою розуму, організованого у суспільних, громадських організаціях кооперативним вестиме нас до правди.

Блакить, — це символ Віри, віри непохитної у велику життєздатність і непорушну силу кооперації, віри у її велику будуччину, як двигуна поступу і гаразду широких народніх мас.

Зелень, — це знамя Надії, надії на творчі сили народу та на його самодіяльність. Це знак творчого а не хоробливого містицизму, це підвалина тривкого кооперативного будівництва.

Червона краска, — це символ Любови, любови, що проявляє себе у братерстві та дружбі кооператорів, синів українського народу. Водночас це й показчик відношення їх до зовнішнього світу, це етичний первень кооперації — моральна основа постійного розвитку і розцвіту кооперативного руху і будованих ним установ.

На первнях мудрости, віри, надії і любови розвивається на наших очах і розквітати буде український кооперативний рух, як воплощення великої ідеї кооперації. Первні розвитку українського кооперативного руху уняв духовий батько кооперації — М. Левитський у красках влучно ним скомпонованого прапора української кооперації.

V.

Згідно з поставленим собі завданням повинен я на цьому місці зясувати методику улаштування дня української кооперації. Зміст і спосіб святкування дня кооперації безперечно має велике значіння, коли йде про його вплив на громадянство і його організації, коли йде про поставу громадянства до кооперативного руху, як одної з віток національної праці. Замість сухого схематичного зясування методики, нехай мені буде вільно ужити описової методи, з якої кожний з легкістю дійде до усталення змісту і способу святкування дня кооперації. Вважаю доцільним спинити увагу кооперативного світу на описі відсвяткування І. Всеукраїнського дня кооперації, яке відбулося в столиці Української Держави у Києві в дні 30. вересня 1918. р. Свято це гідне є дбайливої уваги і доброї пам'яті українського кооперативного світу.

В дні 30. вересня 1918 р. святковано 40-ліття кооперативної праці Артільного Батька — Миколи Левитського. Способом і змістом святкування ювілеєві його надано характер всеукраїнського кооперативного свята. Відчув це кожний учасник свята. Ствердив це сам ювілянт.

День Кооперації Соборної України в 1918. р. улаштував ідейний всеукраїнський центр кооперації: „Центральний Кооперативний Комітет” („Коопероцентр”) у Києві. Голова Управи „Коопероцентру” Б. Мартос вшанував кооператора Миколу Левитського як „борця за щасте народу”. В адресі „Коопероцентру”, врученій Миколі Левитському, відмічено, що в його особі, як ювілянта, шанує кооперація того, який зрозумів, „що кооперативний рух тісно звязаний з громадським рухом і національним відродженням”...

Поруч з ідейним осередком кооперативного руху беруть в кооперативнім святі активну участь всеукраїнські господарські союзи поодиноких видів кооперації.

„Український Кооперативний Народній Банк” („Українбанк”) заступає М. Хотовицький. „Дніпровський Союз споживчих Союзів України” („Дніпросоюз”), через свого представника і ініціатора — основника Дмитра Коліуха, вітаючи свято підкреслює, що: „в єднанні — сила народу, багатство і щаслива будуччина”... „Центральний Український Сільсько-Господарський Кооперативний Союз” („Централ”) через Миколу Шаповала зазначає, що кооператор, працюючи для визволення трудових верств народу, має одну але й велику за це нагороду: „свято душі і свідомість правди”...

Серед делегатів всеукраїнських кооперативних центрів не бракло представника „Всеукраїнського Кооперативного Видавничого Союзу” („Книгоспілки”), в особі М. Літвицького.

У черзі після привітів всеукраїнських центрів кооперації слідував привіт галицької кооперації. Його зложив делегат „Спілки Українських Кооператив Галичини” („Товарообмін” осн. 1917. р.) Др. Дмитро Левицький.

Зчитано теж писемний привіт Центрального Союзу Кооператив на Кубані.

У цій органічно звязаній частині свята проявилася єдність і соборність кооперативної ідеї українських земель і українського народу як духової спільноти.

Уряд Української Держави, доцінюючи громадсько-творчу працю кооперації і її вартість у будівництві держави, взяв участь у всеукраїнським кооперативним святі через міністра освіти М. Василенка і віцеміністра торгу і промислу відомого вченого і кооператора С. Бородаєвського. Враз з ними явився на святі директор державного українського банку Г. Ігнатович.

Українці Галичини, які в часі свята оставали ще під австрійською займанщиною, вислали на свято представника національно-демократичної партії і української парламентарної репрезентації у Відні посла Др. Льонгіна Цегельського, який з прикметним йому полетом вшанував державно-творчу працю велико-українського кооперативізму і був сердешно учасниками свята кооперації витиний.

Українська Рада на Криму надіслала свою адресу.

У рядах делегатів на свято кооперації найшлися представники української науки і культури. Державний український університет в Києві заступав відомий кооператор-економіст проф. О. Мицюк, „Українське Тов. Економістів” — проф. І. Шимонович, „Українське Правниче Товариство” — п. Лукашевський.

Від професійних союзів і громадських організацій явилися п. С. Русова, як представниця „Всеукраїнської Учительської Спілки”, п. Лашенко — як представник „Українського Національного Союзу”, лік. Кобелецький — заступник „Української Спілки лікарів”, І. Чорнило — заступник „Всеукраїнської Спілки помішників лікарських”, М. Лозовий — заступник „Української Спілки робітників” ітд., аж до заступників професійних союзів фахових працівників, а серед них і працівників кооперативних.

Українську молодь заступав студент Король, відпоручник „Української студентської Спілки”.

Злишнім було би пригадувати, як численно заступлена була на І. Всеукраїнським Кооперативним Святі — українська і чужа преса.

Український театр брав участь у святі через свого делегата артиста С. Бондарука („Молодий Театр”), а театр М. Садовського виставив з нагоди свята драму Карпенка-Карого: „Понад Дніпром”. Вистава отся, побіч концерту, становила мистецьку частину свята кооперації.

„Всеукраїнська Спілка Земств”, зазначаючи, що територіяльна

самоуправа — земство і кооперація, це рідні брат і сестра — брала участь у святі через п. Саліковського. Він то сповістив учасників свята, що „Всеукраїнська Спілка Земств” з нагоди свята кооперації уфундувала і відкриває дві сільсько-господарські школи.

Слід теж згадати, що з цієї самої нагоди багато кооперативних установ уфундували стипендії для молоді.

Вже цей коротко і тільки у головних рисах поданий перебіг свята, — що зясовує нам описовою дорогою методика його улаштування, — говорить нам, що духовий батько дня кооперації дожив радісної хвилини здійснення його мрії в формі, яка перейшла найсмільвіші його замисли молодих літ.

Які це були замисли, пригадала всім адреса московської кооперації, надіслана на свято „Центральним Споживчим Союзом” („Центросоюзом”) у Москві, за підписами Йонова і Чернобаєва.

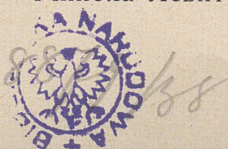
Московський „Центросоюз”, який вів сильну підпольну боротьбу з українською кооперацією (на рівні з Московським Центральним Народнім Банком), всеж таки не міг збути українського свята кооперації мовчанкою. В надісланій на свято адресі признає він, що „коли Россія була ще кооперативною пустинею”, то дух українського кооператора вже організував кооперативи у своїй Батьківщині, „яку душили без краю, знущаючись жорстоко над людом”. Але мало того! Дух українського кооператора став водночас піонером кооперативного руху на похмурий півночі, у Вологді, Ярославі і Вятці. Адреса московських кооператорів пригадує, що піонером цим був М. Левитський, який був все вірним сином свого народу...

Він то вже в 1901. році кликав своїх земляків „про те памятаєти, щоби право державне добути”, що вони „націю мають складати” — пишуть рос. кооператори у своїй адресі.

Пригадка отся москвичів поставила перед очі українських кооператорів цей довгий тернистий шлях, яким вони доходили до радісного дня І. Всеукраїнського Кооперативного Свята у Вільній Українській Державі, дня, в якому радів успіхами творчої праці українського кооператора справді „Senatus Populusque Ucrainicus”, дня, в якому поклін українському духові склали навіть його відвічні вороги...

Отсей жмут щирих спогадів про І. Всеукраїнське Кооперативне Свято нехай загреє наші серця на тернистім шляху наших змагань. Нехай буде нам наукою і підпорою у щоденній праці і в днях свята. Нехай і наші свята кооперації „вливають в наші душі свіжу енергію і міцніше еднають рідні душі у змаганні до однієї мети”, як писав після І. Всеукраїнського Свята орган „Дніпросоюзу” — „Кооперативна Зоря”.

Йдім дружно „до великої і світлої будуччини, достойної великого і талановитого українського народу”, як велить нам у листі-подяці до українських кооператорів Артільний Батько і духовий батько дня кооперації, — Микола Левитський.”

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001022796736

10. X. 1938

С. М. М.

ЦІНА 0.50 ЗЛ.